

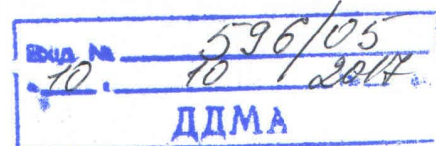
ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Авдєєвої Ольги Миколаївни на тему «Соціально-економічні важелі державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні», яку подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертаційної роботи

Освіта як інститут соціально-економічного розвитку суспільства в усі часи виконувала дві найважливіші функції: забезпечення розвитку людини як складової продуктивних сил та створення передумов для нагромадження наукового знання і його трансформацію у техніко-технологічну базу, організаційні механізми та евристичні ідеї, які дозволяють підвищити ефективність суспільного виробництва. Разом з тим, еволюція суспільства і системи освіти разом із ним призвели до певної парадоксальної ситуації. З одного боку, в окремих економічних системах освіта не може забезпечити формування належного рівня технологічних, організаційних, комунікаційних компетенцій людей через недостатній рівень організації та змістового наповнення, брак інформаційних, кадрових, матеріальних ресурсів і обмеженість доступу до освітніх послуг різного рівня для великої частини населення. З іншого – за наявності розгалуженої системи освітньо-наукових закладів і легкий доступ до освіти – в деяких економічних системах вона знаходиться в стадії деградації, пов'язаної, знову ж таки, з дефіцитом ресурсів для якісних трансформацій у змісті та методах освітнього процесу та із неспроможністю освіти забезпечити належний рівень добробуту та особистої конкурентоспроможності на ринку праці. Саме в такій ситуації опинилась система освіти України. Проблеми її матеріально-технічного та кадрового забезпечення за умов сьогодення мають наслідком погіршення рівня сформованості когнітивних, афективних та моторних компетенцій у випускників навчальних закладів усіх рівнів, посилення розриву між освітою і наукою – з одного боку, та практикою – з іншого. В результаті загальний рівень освіти та її науково-технологічні результати не дозволяють забезпечити підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва у регіональному та світовому масштабах.

З огляду на вказані обставини, пошук шляхів трансформації освітньої системи, раціональних регуляторних механізмів забезпечення результативності її функціонування є важливою проблемою державної соціально-економічної політики. Тому дисертаційна робота Авдєєвої О.М., яка спрямована на вирішення одного з аспектів цієї проблеми, а саме: обґрунтування соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні – є безперечно актуальною.

Додатковим аргументом на користь даного твердження є виконання даної дисертаційної роботи в межах досліджень за темами «Розвиток фінансово-економічної системи України в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0117U002856, 2017 р., ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» МОН України) та «Трансформаційні перетворення господарської системи у контексті глобалізаційних змін: еволюція та управління» (номер державної реєстрації 0114U003939, Донбаська державна машинобудівна академія МОН України), оскільки саме в рамках цих тем автором досягнуті результати, які пов'язують одночасно глобальний характер викликів, що стоять перед українською освітою, та механізми її впливу на функціонування соціально-економічної системи України.

Ступінь обґрунтованості та вірогідності наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертації

Обґрунтованість та вірогідність наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі визначається низкою обставин і передумов, зокрема:

обробкою значного обсягу літературних джерел з досліджуваної проблематики, що, по-перше, дозволило автору конкретизувати об'єктно-предметну область власного дослідження, а по-друге, використати сучасний науковий доробок вітчизняних та зарубіжних авторів як методологічний базис наукового пошуку;

логічною побудовою комплексу завдань дослідження у відповідності до його мети, яка дала змогу забезпечити внутрішню несуперечливість отриманих наукових результатів, висновків та рекомендацій;

використанням адекватних завданням дослідження методів наукового пошуку, що уможливило обробку літературних та емпіричних даних і забезпечити вірогідність її результатів;

апробацією отриманих результатів в ході їхнього обговорення на науково-практичних конференціях різних рівнів;

підтвердженням релевантності отриманих результатів пріоритетам практичної діяльності в сфері управління освітою в ході їх практичного впровадження.

Наукова новизна отриманих результатів

Головним науковим результатом виконання дисертаційної роботи слід вважати поглиблення теоретичних, методичних та науково-практичних засад державного регулювання системи освіти в Україні в аспекті виявлення дієвих соціально-економічних важелів забезпечення її інноваційного розвитку. В ході дослідження автором отримано низку оригінальних результатів, на яких слід зупинитися більш докладно.

На основі вивчення нагромадженого людством досвіду використання різноманітних соціально-економічних важелів забезпечення розвитку освіти (розділ 1.1) автором уточнено групування відповідних пріоритетів за наступними ознаками: за законодавчим та нормативним цілепокладанням; за доктриною; за рівнями; за суб'єктами цілепокладання; за міжнародним підходом; за характеристикою освітньої діяльності (с. 24-25), що дозволяє

більш обґрунтовано формулювати зміст державної політики в сфері освіти та розподіл компетенцій з її реалізації.

Систематизація теоретичних підходів до опису інновацій дало змогу автору розвинути наукове розуміння складових та факторів формування теоретико-методичних засад інноваційного розвитку системи освіти (с. 27-28), а докладне дослідження сутності інноваційних процесів та їх організації – удосконалити теоретико-методичні положення розбудови системи освіти на інноваційних засадах, зокрема, сформулювати поняття інноваційного освітнього процесу, упорядкувати комплекс методичних засад активізації інноваційних підходів у вищій школі та окреслити коло проблем інноватизації освіти (с. 39-41).

Прискіплива увага до основних категорії проектування науково-освітнянського процесу, опису специфічних рис освітньої сфери та систематизації підходів до розробки і реалізації освітньо-наукових проектів, передусім, теорії активних методів навчання, аналізу рис інноваційної трансформації системи освіти в глобальному масштабі Авдеевою О.М. удосконалено концептуальні засади науково-освітнянського проектування (с. 65-66), відмінністю яких є акцент на розширенні застосування електронних освітніх технологій; створення Центру інформації та ресурсів щодо застосування ІКТ в освіті; розширення видів діяльності з відповідним нормуванням тимчасових трудовитрат викладача, в т.ч. по здійсненню дистанційного освітнього процесу.

Аналіз тенденцій розвитку системи освіти в Україні та еволюції підходів до реалізації відповідної державної політики (розділ 2.1) дали змогу сформулювати інформаційно-аналітичне забезпечення щодо кола основних проблем інноватизації освіти й дієвості застосовуваних соціально-економічних важелів її розвитку (с. 70-89). Вказуючи на обмеженість такого результату автор систематизує методичні підходи до опис та оцінки якості освітніх послуг і розвиває формалізацію цієї моделі на основі урахування бажання і потреби відносно освітніх послуг, опису змісту освітніх послуг, оператора сприйняття, очікувань і вподобань споживача щодо змісту та рівня надання освітніх послуг, фактичних характеристик освітньої послуги; сприйняття результату обслуговування споживачем; реакції споживача на ступені відповідності між фактичним і очікуваним рівнями обслуговування (с. 96-112). Досить цікавим в контексті забезпечення реалізації окремих складових зазначеної моделі є виділення прийнятних напрямів та важелів інноватизації освіти на основі вивчення закордонного досвіду державної політики регулювання розвитку освіти (с. 112-124).

Заслуговують на увагу і отримані дисертантом результати, які мають методичний характер, зокрема, розвинене за рахунок конкретизації змісту складових методичне забезпечення оцінювання освітньої діяльності з використанням методів лінійної алгебри (с. 132-143) та опису інформаційних джерел формування складових матриці оцінки потенціалу освітнього процесу (с. 144-149). Значущим результатом в аспекті вибору набору соціально-економічних важелів розвитку освіти виступає і формулювання та вирішення

слабоструктурованої багатокритеріальної задачі наукового обґрунтування можливостей підвищення фінансової автономії вітчизняних університетів в ході їхнього інноваційного розвитку (с. 150-180), причому даний підхід може бути значно розширений як за переліком цілей, так і за переліком критеріїв і альтернатив забезпечення інноваційного розвитку освіти в Україні в ході реалізації державної освітньої політики.

Повнота викладу в публікаціях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові положення, висновки та результати дослідження викладено у 11 наукових працях, з яких: 1 – розділ у колективній монографії, 6 – статті у наукових фахових виданнях та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 4 публікації мають апробаційний характер. З наведених публікації лише одна має виключно електронний характер.

Повнота і характер викладення основних результатів дисертаційної роботи відповідає вимогам наказу МОНмолодьспорту України «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» №1112 від 17.10.2012 р.

Всі наукові результати, які викладені в дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті ідеї і положення, які належать особисто автору.

Дискусійні положення і зауваження до змісту дисертаційної роботи

Поряд з позитивними моментами дисертаційної роботи, відзначеними вище, варто звернути увагу і на її окремі дискусійні моменти та недоліки.

1. Розроблені теоретико-методичні засади аналізу функціонально-якісного наповнення техніко-технологічного та методичного забезпечення освітньої діяльності за рахунок державних регуляторів та внутрішніх фінансових можливостей (ендаументу) у вигляді системи показників результативності використання соціально-економічних важелів державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні та підходів до їх визначення, на жаль, не отримали повного розкриття у вигляді необхідних розрахунків за всіма показниками. В роботі автор обмежується лише викладенням методичних положень (с. 132-143) і апробації експертного підходу до визначення їх значущості у досягненні цілей інноваційного розвитку освіти (с. 150-180) за рахунок застосування різних схем фінансування останнього.
2. Слід відзначити певну незбалансованість викладення результатів дослідження, зокрема у третьому розділі дисертаційної роботи (обсяг підрозділів має помітні відмінності), чого можна було б позбутися шляхом більшої уваги до розрахунку показників матриці

освітньої діяльності і винесенням низки допоміжних розрахунків з п. 3.3 у додатки.

3. Слід цілком підтримати автора у його позиції щодо необхідності діджиталізації освітнього процесу, в т.ч. розробки відкритих онлайн-курсів та ін. Разом з тим, варто відзначити, що дисертант приділяє недостатню увагу формуванню змістового наповнення навчальних планів, зокрема, оптимізації програмних засобів і результатів навчання за компетенціями.
4. Варто погодитися, що фінансування освіти виступає чи не найважливішим соціально-економічним важелем її розвитку, тому авторський акцент саме на фінансуванні в ході розв'язання багатокритеріального завдання забезпечення відповідності між альтернативами фінансування та цілями розвитку освіти є виправданим. Разом з тим, потребує додаткової уваги розподіл цього фінансування не тільки за джерелами походження, а й за цільовими напрямками використання.
5. Одним з перспективних напрямів реалізації людського капіталу в розвинених економіках є збільшення періоду продуктивної праці людини в рамках її життя (зокрема, підвищення використання трудового потенціалу людей похилого віку). Потребують пояснення шляхи інноваційного розвитку системи освіти в цьому напрямі.
6. Недостатньо чіткою є позиція автора у використанні терміну «ендаумент». На с. 143 він асоціюється із внутрішніми фінансовими можливостями навчальних закладів, тоді як у підрозділі 3.3, наприклад с. 178, зустрічається розмежування джерел фінансування: державне фінансування, самофінансування, благодійне та грантове фінансування, кошти ендаумент-фондів, що відомою мірою потребе узгодження.
7. Слід звернути увагу на той факт, що науково-практичні рекомендації, зроблені автором щодо вибору альтернативи фінансування освіти стосуються саме системи вищої освіти (щоправда, автор робить відповідне зауваження), тому слід враховувати обмеженість його рекомендацій для інших освітніх ланок.

Разом з тим, слід підкреслити, що наведені зауваження відображають в своїй більшості рекомендації, які б дозволили розкрити додаткові аспекти досліджуваної проблематики і не впливають істотно на оцінку наукових результатів дисертанта.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і загальний висновок

Ознайомлення з дисертаційною роботою «Соціально-економічні важелі державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні», її авторефератом, публікаціями за темою дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

дисертація Авдеєвої О.М. є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, яка містить наукові та методичні положення, рекомендації науково-прикладного характеру, що в комплексі дозволяють розв'язати завдання формування соціально-економічних важелів інноватизації освіти в Україні; сформульовані висновки і рекомендації є несуперечливими; зміст дисертаційної роботи відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством; науково-практичні результати роботи впроваджені, про що наявні відповідні довідки; тема дисертації відповідає плану науково-дослідних робіт Донбаської державної машинобудівної академії МОН України;

обсяг дисертаційної роботи відповідає вимогам, її положення достатньою мірою опубліковані у фахових наукових виданнях та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, а також пройшли апробацію на науково-практичних конференціях різних рівнів; автореферат дисертації відповідає вимогам і розкриває основні положення і наукові результати дослідження;

всі наукові результати, які викладені в дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто, а із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті ідеї і положення, які належать особисто автору.

Таким чином, вимоги п. 9, 11, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами та доповненнями) виконані, що дає змогу стверджувати, що Авдеева Ольга Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Київського національного університету
культури і мистецтв

Л. В. Батченко

Підпис д. е. н., професора Батченко Л. В. засвідчую:
Учений секретар Вченої ради
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат педагогічних наук, доцент

Н.А. Гайсинюк